

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات ۹۸ - ۸۵

نقش قوه قضائیه در پیشگیری اجتماعی از جرم مبتنی بر الگوی ایرانی. اسلامی ناظر به آموزش

انور خیرآبادی^۱

جواد نیک‌نژاد^۲

محمد بارانی^۳

مهدی اسماعیلی^۴

چکیده

در خصوص موضوع پیشگیری از وقوع جرم در اصل ۸ قانون اساسی با توجه به موضوع امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ی همگانی و حاکمیتی تعریف شده ولیکن گروهی که پدیده‌ی مجرمانه را موضوعی انسانی و اجتماعی می‌دانند که ممکن است در هر جامعه دینی هم بروز و ظهور کند و پیشگیری از جرم را نیازمند استفاده از دستاوردها و آموزش‌های علمی، عملی می‌دانند و با این پیش فرض که لزوم اجرای قوانین کیفری که در اصل ۴ قانون اساسی هم به آن اشاره شده به این نتیجه می‌رسند که براساس بند ۵ اصل ۱۶۵ قانون اساسی اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمان را از وظایف قوه قضائیه می‌دانند. شاید به دلیل برخورد غیر علمی با این مقوله‌ی سهم موضوع پیشگیری از وقوع جرم در قوه قضائیه امری ذهنی و تشریفاتی بوده و در نتیجه طیف عظیمی از نخبگان، حقوقدانان و جرم‌شناسان و جامعه‌شناسان جرأت نقد و ورود به این موضوع را نداشتند و این موضوع ناخودآگاه منجر شد که

۱. دانشجوی دکتری تخصصی حقوق جزا و جرم‌شناسی گروه حقوق واحد آیت الله آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران.
Email: anvar.kh2013@gmail.com

۲. استادیار، گروه حقوق واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران. (نویسنده مسئول)
Email: j.niknejad@yahoo.com

۳. استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه علوم انتظامی، تهران، ایران.
Email: f2rzad@yahoo.com

۴. استاد یار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی واحد قائمشهر، قائمشهر، ایران.
Email: Dresmaeli@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۶/۵ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۸/۲۰

قوه قضائیه خود در سیطره‌ی مجرمین قرار بگیرد و نفوذ عوامل قدرت و ثروت باعث ایجاد بحران ساختاری در مواجهه با مجرمین گردید ولیکن با طلوع افق‌های نوین و سکان داری قاضی‌القضات جدید و تغییرات بنیادین و مبارزه با مجرمین یقه‌سفید و دانه‌درشت بار دیگر این امید در افکار جامعه زنده شد که قوه قضائیه پرچمدار مبارزه با جرم و پدیده‌ی مجرمانه و بلکه مهمتر از آن پیش قراول پیشگیری از جرم باشد در این مقاله ضمن توجه به مقررات قانونی که تکلیف قوه قضائیه را در ارتباط با پیشگیری از جرم مشخص کرده در پی آنیم که دیدگاه‌های نوین و جدید قوه قضائیه را اعم از آموزش‌های تخصصی و همگانی و طرح هر مسجیدی حقوقدان و سازمان‌ها و مراجع زیر مجموعه‌ی این قوه را که نقش اساسی و گسترده در پیشگیری اجتماعی با رعایت الگوی ایرانی - اسلامی از جرم دارند مورد بررسی قرار دهیم و به عبارت دیگر سعی می‌کنیم فارغ از دیدگاه پیشگیری کیفری از دیدگاه پیشگیری وضعی از وقوع جرم در قوه قضائیه بپردازیم و بررسی عوامل اقتصادی، علمی، فرهنگی و اجتماعی را در وقوع جرم به دیگر صاحب نظران موکول کنیم.

واژگان کلیدی

جرم، پیشگیری، پیشگیری اجتماعی، قوه قضائیه، الگوی اسلامی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

طرح مسأله

وجود یک قوه قضائیه قانونمند در کنار حضور قضات توانمند و وکلای متعهد و حقوقدانان متخصص در کنار مقررات شفاف و قابل اجرا هم برای مبارزه با پدیده‌ی مجرمانه که یک پدیده انسانی و اجتماعی است به نحوی که بتواند با پاسخ مناسب به دادخواهی شهروندان حقوق آنان را تضمین کند امری بدیهی است و مهمتر و اولی‌تر از آن موضوع پیشگیری از وقوع جرم و بحث پیشگیری اجتماعی است. یکی از اصلی‌ترین راه کارهای دستیابی به جامعه‌ای با حداقل از جرائم یا عاری از جرم پیشگیری از وقوع جرم است و یکی از موثرترین و بلکه اساسی‌ترین نهادهای متولی پیشگیری از جرم قوه قضائیه است و مؤثرترین نوع پیشگیری از جرم پیشگیری اجتماعی از جرم است وظیفه و تکلیفی که در قوانین و مقررات مختلف قانونی و از جمله قانون اساسی برعهده‌ی قوه قضائیه (محمد نسل، ۱۳۹۳: ۲۰۳-۲۰۱) نهاد شده است.

۱- با تحولاتی اساسی که در نتیجه حضور سکان دار جدید در قوه قضائیه ایجاد شده پیشگیری از جرم و در واقع مبارزه‌ی بنیادی با ایجاد و پیشگیری از وقوع جرم است. موضوعی که با طرح‌های همچون احیای شورای عالی پیشگیری از جرم و با طرح هر مسجدی حقوقدان، طرح در مدار قانون، طرح آموزش همگانی حقوق در ایستگاه‌های مترو، طرح مشاوره حقوقی رایگان در امامزادگان و بقاع متبرکه و مصلاهای کشور با رقه‌های جدیدی از امیر را در اذهان جامعه ایجاد نموده که با حضور حقوقدانان متخصص و متعهد و همکاری نهادهای زیرمجموعه‌ی قوه قضائیه و نهادها و ارگان‌هایی همانند سازمان بسیج حقوقدانان و کانون خادامیان حقوقی آسان قدس رضوی به سوی تعالی و ترقی در حرکت است:

افزایش نابهنجار آمار جرائم در یک برهه زمانی و افزایش تعداد زندانیان حاکی از انحراف وضعیت تعادل عمومی بود - اگر چه ممکن است افراد مدعی باشند با حاکم شدن احکام اسلامی شرایط اجتماعی عادی می‌شود و نیاز تحقیقات علمی برای شناخت پدیده مجرمانه و مبارزه با آن یا پیشگیری از آن نیست ولیکن اینک پس از ۴ دهه از حاکمیت نظام اسلامی این موضوع واضح و مبرهن است که قوه قضائیه با لیستی مدیرانی شجاع و جرم شناسان و حقوقدانان پاکدست و دستکار حاکم شوند. به منظور دستیابی به اهداف مذکور در اصول ۱۵۶ و ۱۵۷ قوه قضائیه لازم است که علاوه بر اینکه ریاست قوه قضائیه شخص عادل و مسلط به امور قضایی، دارای قدرت مدیریت و تدبیر قضایی و برنامه‌ی مدون و طرح مصوب و نقشه‌ی راه مکتوب و کارشناسی شده است لازم است مدیران جهادی و قضاوت پاکدست و حقوقدانان فرهیخته و با درایت و دانشکده-های حقوق و مراجع قضایی و کلیدی نهادهای زیر مجموعه قوه قضائیه و کانون وکلای دادگستری و مرکز امور مشاوران و وکلای قوه قضائیه و حوزه‌های علمیه بایستی با قوه قضائیه همراه و همفکر باشند.

۱- شناخت پیشگیری اجتماعی از جرم

واژه پیشگیری اجتماعی از جرم می‌تواند بر تمام برنامه‌هایی اعمال شود که سعی در تغییر شرایط یا الگوهای رفتاری، ارزش‌ها یا خود انضباطی برای کاهش احتمال وقوع بزهکاری دارند. برخی تدابیر پیشگیری اجتماعی از جرم عبارتند از: برنامه‌های حمایت مالی از والدین، آموزش اوان کودکی، حمایت ویژه از کودکان محروم، برنامه‌های تبلیغی برای تغییر تمایل مردان برای استفاده از خشونت در روابط خانوادگی و امثالهم! (The crim prevention Digest II, p11)

۱-۱- مبانی و فلسفه پیشگیری اجتماعی

در پرتو نظریات جامعه شناسی جرم، رویکردی رشد کرده است که به طور روز افزون بر علل اقتصادی- اجتماعی و فرصت‌های جرم تمرکز دارد (مثلاً مکتب شیکاگو طراحی و اجرا کرد). (Social crime prevention Fact sheet, 2007, pt) مطابق فلسفه زیربنایی این رویکرد، تمام مردم چنانچه در اوضاع و احوال خاص واقع شده و فرصت جرم را به دست آورند، مرتکب بزه خواهند شد. این دیدگاه همکاری بین سازمانهای رفاه و تأمین اجتماعی، دولت و جامعه مدنی و حمایت بزهکاران بالقوه را برای موفقیت پیشگیری ضروری می‌داند. در این دیدگاه هنجارمندی جرم (یعنی تلقی جرم به عنوان امری عاری در جامعه) نیز پذیرفته شده است (برخلاف گروهی که بزهکاران را اقلیتی بیمار می‌دانند که هنجارهای جامعه را نقض می‌کنند) (Palmary, 2001, p2).

رویکرد پیشگیری اجتماعی از جرم تقویت روابط اجتماعی، افزایش سطح کنترل غیررسمی اجتماعی و در نتیجه بازدارندگی بزهکاران بالقوه بالفعل از ارتکاب جرم است. پیشگیری اجتماعی از جرم به بازسازی کسانی تمرکز دارد که در خطر بزهکاری قرار دارند و احساس یکپارچگی کمتری را با جامعه می‌کنند طرحتی مانند مراقبت همسایگی می‌تواند به منظور تقویت دفاع غیررسمی در جامعه برای توقف جرم و افزایش نظارت مورد استفاده قرار گیرد. راهبرد مدرن پیشگیری اجتماعی از جرم یک جنبش حرفه‌ای و مدنی است که بوسیله دولت پایه گذاری و پشتیبانی شده و ظرفیت دفاع اجتماعی را بالا می‌برد. پیشگیری اجتماعی از جرم مجموعه اهدافی است برای مهار تأثیر علل جرم، کاهش خطر بزه دیدگی، افزایش امنیت عمومی جامعه و تأمین حقوق بشر بنابراین راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرم به توسعه اقتصادی، کار و کسب امن و کاهش خسارت اخلاقی و مادی ناشی از جرم کمک می‌کند. هزینه اقدامات پیشگیری از جرم باید به عنان سرمایه‌گذاری تلقی شود و بازگشت این سرمایه از طریق بهبود امنیت عمومی متجلی می‌شود. راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرم در صورتی مؤثر خواهد بود که به عنوان بخشی از سیاست اجتماعی محلی اجرا شود پاسخ‌های اثر بخشی به چالش‌های جرم باید در

سطح منطقه‌ای و محله‌ای ساماندهی شود.

۲-۲- مفهوم پیشگیری اجتماعی

بدون تردید پیشگیری اجتماعی مبتنی بر نقش جامعه و اجتماع در جرم است. اجتماع به عنوان یک واژه‌ی دارای دو مفهوم و کارکرد مختلف است. یک مفهوم جامعه محیط فیزیکی است که در قالب کالبد شهری با خیابان‌ها و کوچه‌ها و ساختمان‌ها و سایر اجزای معماری شخصی نمایان می‌شود و مفهوم دوم جامعه به عنوان محیط انسانی پیرامون فرد است کارکرد اول جامعه با عنوان پیشگیری محیطی و کارکرد دوم با عنوان پیشگیری اجتماعی مورد اشاره قرار می‌گیرد. جامعه در کارکرد انسانی آن می‌تواند نقش دوگانه‌ای در جرم داشته باشد از یک سو می‌تواند به عنوان بستر ساز و حامی جرم ایفای نقش کند. و از سوی دیگر نقش باز دارنده یا پیشگیرانه در برابر جرم داشته باشد.

۲-۳- ویژگی‌های پیشگیری اجتماعی

۱. پیشگیری اجتماعی مبتنی بر محیط انسانی پیرامون افراد است. این نوع از پیشگیری درصدد تاثیرگذاری بر شخصیت افراد و از بین بردن تمایلات مجرمانه و گرایش به جرم در آن- هاست و در عین حال بر تقویت عوامل باز دارنده از جرم نیز تاکید می‌کند.
۲. پیشگیری اجتماعی از آنجا که درصدد ساماندهی به گرایشات و تمایلات موجد جرم است از جهتی با پیشگیری علی هم همپوشانی دارد و یک راهکار اساسی برای حل مشکل جرم به شمار می‌رود.
۳. پیشگیری اجتماعی بر خلاف پیشگیری وضعی و محیطی بیشتر ماهیتی نرم افزاری دارد و به دنبال تغییر در روح و روان انسان و نگرش و باورها و خواسته‌های آنان است تا بدین ترتیب انسان‌هایی جامعه‌پذیر و قانونمند تربیت نماید.
۴. در پیشگیری اجتماعی توجه به دو متغیر خیلی مهم است. متغیر اول عوامل خطر اجتماعی و متغیر دوم عوامل حمایتی اجتماعی است. پیشگیری از جرم حاصل بر هم زدن تعادل بین این دو دسته از عوامل در جهت غلبه عوامل حمایتی است.
۵. پیشگیری اجتماعی یک مفهوم بسیط نیست بلکه در درون خود عوامل مختلف فرهنگی، تربیتی، اقتصادی، فردی و اجتماعی را به همراه دارد.
۶. موضوع پیشگیری اجتماعی هم فرد و هم جامعه است. یعنی بخشی از تدابیر پیشگیری اجتماعی فرد مدار و برخی دیگر جامعه مدار هستند و برخی هم کار کرد دوگانه دارند. این امر ناشی از تأثیر و تأثر متقابل فرد و جامعه است که جامعه را به موجودی فراتر از جمع جبری افراد و دارای هویتی مستقل از افراد مبدل ساخته است.

۲- الگوی ایرانی - اسلامی پیشگیری اجتماعی

رویکرد پیشگیری اجتماعی برخلاف پیشگیری وضعی فاقد الگوهای منسجم و پذیرفته شده در کشورهای غربی است و تنها اقدامات پراکنده از قبیل توسعه اجتماعی یا توسعه اوان کودکی و تقویت اقشار انحراف‌پذیر به عنوان مصادیق پیشگیری اجتماعی مطرح شده‌اند و بنابراین نیاز به ارائه الگویی جامع برای استخراج تکنیک‌های پیشگیری اجتماعی بیش از پیش احساس می‌شود. به برخی از جرم‌شناسان و حقوقدانان که دغدغه اسلامی و ملی دارند الگوی ایرانی اسلامی برای پیشگیری اجتماعی از جرم سبب فعالیت مداوم در موضوع پیشگیری اجتماعی در این خصوص پیش قدم شده و برای اولین بار در سال ۱۳۹۰ الگویی را طراحی و جهت اجرا به معاونت فرهنگی و پیشگیری از جرم قوه قضاییه ارائه نمود. در این الگو چهار محور اصلی برای پیشگیری اجتماعی - فرهنگی از جرم ترسیم شده است:

۱- آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی

۲- توانمند سازی فردی و اجتماعی

۳- مدیریت نیازها

۴- تقویت مداخلاتی اجتماعی و فرهنگی

۲-۱- پیشگیری اجتماعی از طریق آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی

اولین تکنیک از پیشگیری اجتماعی، آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی است از آنجا که رفتارهای آدمی به شدت متأثر از نگرش و باورهای وی می‌باشد بر همین اساس در الگوی ایرانی اسلامی پیشگیری اجتماعی توجه ویژه‌ای به اصلاح نگرش و باورهای فردی و اجتماعی معطوف می‌شود.

در این تکنیک چهار تکنیک فرعی قابل ذکر است که شامل (۱) اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی (۲) ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی (۳) ارتقای آگاهی‌های عمومی و اختصاصی در مورد جرائم و انحرافات (۴) خنثی سازی عملیات روانی مروجین جرم یا انحراف می‌شوند.

۲-۲- اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی

اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی اساسی‌ترین راهکار برای تقویت خود پایایی و دوری از گناهان و جرائم و آسیب‌های اجتماعی به شمار می‌رود در این زمینه به عنوان نمونه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- اصلاح نگرش نسبت به خداوند و جهان هستی

۲- اصلاح نگرش نسبت به انسان و خویشین خویش

۳- اصلاح نگرش نسبت به دنیا و آخرت

۴- اصلاح نسبت به دین و دین داری

۲-۳- ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی

شاید بتوان قرن جدید را قرن تحول و دگرگونی ارزش‌ها نام نهاد. یکی دیگر از کارکردهای رسانه‌ها، جایگزینی ارزش‌های وارداتی با ارزش‌های سنتی و یا قلب و تبدیل ارزش‌هاست. اگر در دیدگاه سنتی صبر و بردباری و تحمل همسر و ساختن باندری یا مشکلات ارزش شمرده می‌شد امروزه برای برخی از افراد طلاق و دل‌کندن از همسر و فرزندان و ترک خانواده ارزش شمرده می‌شود. متولیان امور باید با تدابیر مناسب از شکاف بین نسلی در عمل به ارزش‌ها و هنجارها پیشگیری کنند.

۲-۴- ارتقای آگاهی‌های عمومی و اختصاصی در مورد جرائم و انحرافات

بسیاری از مردم به دلیل ناآگاهی نسبت به الگوهای جرم یا انحراف و یا فرصت‌های زمینه‌ساز کجروی، آماج بزه‌دیدگی قرار می‌گیرند. مردم نوعاً نمی‌دانند که چه عواملی منجر به بالاتر رفتن خطر بزهکاری یا بزه‌دیدگی می‌شوند؛ نسبت به عوامل زمینه‌ساز خطر جرم یا انحراف آشنایی کافی را ندارند. و عوامل حمایتی در برابر جرم یا انحراف را به خوبی نمی‌شناسند. آگاهی‌سازی اختصاصی برخلاق عمومی تمام افراد جامعه را در بر نمی‌گیرد بلکه به عنوان یکی از راه‌کارهای پیشگیری ثانویه تلاش بر تمرکز آگاه‌سازی بر افراد مستعد بزهکاری یا بزه‌دیدگی دارد.

۲-۵- توانمندسازی فردی و اجتماعی

عوامل خطر همیشه در جامعه وجود دارند و لیکن برخی براحتی تسلیم شرایط خطر ساز می‌شوند اما با ارتقاء سرمایه اجتماعی و توانمندسازی فردی و تقویت بازسازگاری اجتماعی و حمایت‌های قانونی خصوصاً ارتقاء سطح مهارت‌های اساسی زندگی و آموزش مهارت‌های کلامی و رفتاری می‌توان واکنش افراد را تقویت و باعث پیشگیری از وقوع جرم شویم.

۲-۶- گسترش فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر

امر به معروف و نهی از منکر یکی از فروغ دین اسلام است و عمل به این فریضه یک وظیفه اجتماعی شناخته شده و امر به معروف و نهی از منکر مسیر گناه و خطا را می‌بندد و گسترش آن حفاظ امنیتی و اخلاقی جامعه را تقویت می‌کند شناخت معارف دینی و نواهی از منکر بسیار حائز اهمیت است. (نسل، ۱۳۹۳: ۲۱۵)

۲-۷- نظارت مردم بر عملکرد قوه قضائیه

نظارت مردم بر عملکرد قوه قضائیه باعث شناسایی نقاط قوت و نقاط ضعف است و باعث تقویت اعتماد عمومی و دخیل کردن مردم در گروه‌های نظارتی است در این راستا می‌توان نظارت‌های مردمی را با استفاده از گروه‌های جهادی و سازمان‌های مردم نهاد تحکیم و تقویت بخشید.

۳- جایگاه قانونی قوه قضاییه در پیشگیری از جرم

قوه قضاییه در زمینه اجرای عدالت براساس اصل ۱۵۶ قانون اساسی پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول برقراری یا تحقق بخشیدن به عدالت است. در بند ۴ اصل یاد شده کشف جرم و تعقیب مجازات مجرمان و اجرای حدود و مقررات مدون کیفری اسلام بر عهده‌ی قوه قضاییه است. به موجب بند ۵ از اصل ۱۵۶ قانون اساسی اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمان در کنار وظیفه‌ی احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی مشروع از وظایف قوه قضاییه است. و مکمل این اصل، اصل ۱۵۷ قانون اساسی است که برای مدیریت قوه قضاییه قاضی القضاتی عادل، آگاه، مدیر و توانمند را پیش بینی نموده که بتواند تحولات و تغییرات اساسی و ساختاری مدیریتی ایجاد کند که باعث تحولات اساسی در این قوه شده و اعتماد عمومی را به عنوان یک ثروت عظیم و پشتوانه‌ی مردمی جذب کند تا بتواند اقدامات مناسب را برای پیشگیری از وقوع جرم مهیا کند. (هاشمی، ۱۳۸۶: ۱۰).

در قانون اساسی جمهوری اسلامی و مقررات قانون آیین دادرسی کیفری و مقررات مجمع تشخیص مصلحت نظام و قوانین عادی از جمله لایحه‌ی پیشگیری اجتماعی از جرم و همچنین در قانون شورای عالی پیشگیری از جرم و مبارزه با آن به قوه قضاییه سپرده شده هر چند سایر بخشها و سازمانها و نهادهای اجرایی وظیفه دارند در کنار قوه قضاییه همکاری نمایند همچین به موجب بسیاری از بخشنامه‌ها و آیین نامه‌های مصوب قوه قضاییه و مراجع قضایی به صورت بالقوه و بالفعل این امر مهم به قوه قضاییه محول شده است.

۴- طرح‌ها و برنامه‌های قوه قضاییه در امر پیشگیری اجتماعی از جرم

هر چند از زمان انسجام و استقرار قوه قضاییه معاونت پیشگیری از جرم قوه قضاییه در سطح ملی و استانی و حتی شهرستانی متولی پیشگیری اجتماعی از جرم بوده ولیکن بسیاری از این پیشگیریها جنبه‌ی کیفری داشته و به صورت ملموس مؤثر و نظام مند با روی کار آمدن آیت الله دکتر سید ابراهیم رئیسی که از بدنه‌ی قوه قضاییه و آموزش دیده‌ی حوزه و دانشگاه بوده طرحهای منسجم و ملی که با کار کارشناسی و دیدگاه تخصصی تهیه شده و این حکایت از آن دارد که پیشگیری پیوسته کم هزینه‌تر از درمان است. در سند تحول چشم‌انداز قوه قضاییه که توسط ریاست قوه قضاییه به عنوان یک نقشه‌ی راه مطمئن به خدمت رهبری انقلاب تقدیم شده موضوع پیشگیری از جرم هم نقشی کلیدی و اساسی دارد و پس از استقرار ایشان در زعامت قوه قضاییه طرح‌های تخصصی برای پیشگیری اجتماعی از جرم و مبتنی بر آموزش محور به شرح زیر تقدیم، ارائه و عملیاتی شده است.

(۱) طرح ملی هر مسجد یک حقوقدان: در این طرح حقوقدانان آموزش دیده و جهادگر در

سراسر کشور و در کلیه‌ی مساجد به صورت برنامه‌ریزی شده ارائه‌ی خدمات آموزشی و پاسخگویی حقوقی به سؤالات و مشکلات قضایی جامعه را بر عهده دارند.

۲) طرح میز خدمت: به موجب این طرح مسئولین قضایی و حقوقدانان دست‌اندرکار در مصالها و ستادهای نماز جمعه به صورت چهره به چهره با مردم دیدار می‌کنند و به صورت مستقیم پاسخگویی شبهات احتمالی خواهند بود.

۳) طرح بر مدار قانون: به موجب این طرح در هفته‌ی قوه قضائیه حقوقدانان توانمند آموزش‌ها و مشاوره‌های تخصصی رایگان در فرهنگسراها و مراکز مشخص شده از جمله پایگاه‌های بسیج به مردم به صورت رایگان ارائه می‌دهند.

۴) طرح آموزش همگانی حقوق در ایستگاه‌های مترو: قوه قضائیه با همکاری معاونت فرهنگی مترو و شهرداری تهران در ایام خاصی از سال در کلیه‌ی ایستگاه‌های مترو خدمات آموزشی به عموم جامعه به صورت کاملاً رایگان ارائه می‌نمایند.

۵) طرح آموزش همگانی، مسائل حقوقی در مصالها و نمازهای جمعه سراسر کشور: به موجب این طرح قوه قضائیه با همکاری سازمان بسیج حقوقدانان و دستاوردهای نماز جمعه و با استفاده از ظرفیت قضات امر آموزش و مشاوره‌ی حقوقی نمازگزاران را بر عهده دارند.

۶) طرح آموزش همگانی حقوق: به موجب این طرح حقوقدانان منتخب قوه قضائیه در ایام خاص و مناسبت‌های گوناگون خدمات حقوقی و مشاوره‌ای به زائران ارائه می‌دهند.

۷) طرح برگزاری کلاس‌های حقوقی و آموزشی: به موجب طرح مذکور قوه قضائیه برای کاهش مراجعات و مراجع قضایی و با استفاده از ظرفیت‌های حقوقی و تخصصی کلاس‌های توانمندسازی و آموزشی حقوقی را برای علاقمندان به صورت رایگان برگزار می‌نمایند. همچنین طرح‌های مناسبی و گوناگون دیگری به صورت تخصصی در دست تهیه و تدارک است.

۵- نیروی انسانی مورد نیاز قوه قضائیه برای پیشگیری اجتماعی از جرم

معاونت پیشگیری از جرم قوه قضائیه و مدیران کل این حوزه با همکاری معاونت فرهنگی قوه قضائیه و دادستان‌های کل کشور، دادستان‌های عمومی و انقلاب در امیر تأمین نیروی انسانی و ارائه‌ی طرح‌های آموزشی و اجرائی برای پیشگیری از وقوع جرائم همکاری می‌نمایند و حقوقدانان متخصص و نهادهای قضایی و شبه‌قضایی قوه قضائیه را همکاری می‌نمایند که ذیلاً به آن اشاره می‌شود.

۱) قضات دادگستری: قضات با تخصص‌های حقوقی و کیفری و خانوادگی در این طرح به صورت جهادتی با قوه قضائیه همکاری می‌نمایند.

۲) وکلای کانون وکلای دادگستری: علاوه بر معاضدت‌های حقوقی و تسخیری به صورت

داوطلب با قوه قضائیه همکاری می‌نمایند.

۳) وکلا و مشاورین قوه قضائیه، موضوع ماده ۱۸۷ قانون سوم برنامه توسعه: نقش اساسی و موثری در خصوص آموزش و پیشگیری از وقوع جرم به قوه قضائیه بر عهده دارند.

۴) اعضای سازمان بسیج حقوقدانان: سازمان بسیج حقوقدانان به عنوان یک نهاد قانونمند و متخصص متولی آموزش و سازمان‌دهی حقوقدانان در رشته‌های مختلف این سازمان است که اعضای آن از قضات و وکلا و سردفتران و مدیران حقوقی سازمان‌ها تشکیل شده که با قوه

۵) خادمایان حقوقی آستان قدس رضوی

به موجب تفاهم‌نامه معاونت فرهنگی قوه قضائیه و امور خادمایان آستان قدس رضوی و خادمایان حقوقی آستان قدس رضوی به عنوان بازوان قوه قضائیه با روحیه جهادی و داوطلبانه به صورت کاملاً تخصصی و حضوری و غیرحضوری امر آموزش و مشاوره حقوقی آحاد جامعه را بر عهده دارند.

این خدمات کاملاً رایگان و تبرعی است.

۶) اساتید دانشگاه

اساتید برتر دانشگاه و حقوقدانان فرهیخته با تعامل سازنده و کاملاً رایگان با زکات علم و دانش خود بخشی از این تکلیف را به نحو مقتضی و برنامه‌ریزی شده انجام می‌دهند.

۷) مشاورین موضوع سامانه ۱۲۹

مشاورین حقوقی و وابستگان قوه قضائیه در این طرح مشغول خدمات شبانه‌روزی حقوقی به صورت تلفنی به جامعه می‌باشند.

۸) سازمان قضایی نیروهای مسلح

نیروهای داوطلب و متخصص در سازمان قضایی نیروهای مسلح با استفاده از ظرفیت‌های حقوقی و قضایی موجود کار آموزش نیروها و خانواده‌های تحت پوشش را به صورت رایگان تقبل می‌نمایند.

۹) مدیران زندان‌ها و مشاورین آن

به موجب این توافق ارزشمند آموزش‌های حقوقی مورد نیاز زندانیان و خانواده آن‌ها برای توانمندسازی‌شان صورت می‌پذیرد.

۱۰) ایثارگران حقوقی

که به موجب آن آموزش حقوقی به خانواده‌های ایثارگران و مراجعین در مراجع قضایی ارائه می‌شود و عندالزوم وکالت این خانواده‌ها پذیرفته می‌شود.

نتیجه گیری

لازم است مقدمه پیشگیری اجتماعی از جرم به صورت کاملاً جدی و تخصصی مورد توجه قوه قضائیه قرار گرفته و پیوسته گفته‌اند پیشگیری بهتر از درمان است. و دخیل کردن جامعه در بحث پیشگیری از جرم واجب و بلکه ضروری است و تحقیقات کامل و سازمان یافته مورد توجه قرار گیرد.

قوه قضائیه ضمن انجام طرح‌های اجتماعی و مبتنی بر پیشگیری که صدرآ اشاره‌ای شد بایستی کودکان و نوجوانان را گروه اصلی هدف خویش در بحث پیشگیری اجتماعی از جرم تلقی نماید.

ماهیت پیشگیری اجتماعی طولانی مدت و مستلزم زمان است و لازم است مدیران صبور و با درایت در این حوزه حضور و دخالت نمایند.

پیشگیری اجتماعی در جرم توسط قوه قضائیه علاوه بر آموزش محور بودن بایستی چند وجهی و مرکب از کارشناسان با تخصصهای جرم شناسانه و حقوقدانان تعهد و راهبرد پیشگیری اجتماعی مبتنی بر آموزش‌های تخصصی و حقوقی زمانی مفید و مثمر خواهد بود که علاوه بر پیشگیری صرف به بهبود کیفیت افراد پیشرفت اقتصادی و کاهش معضلات اخلاقی و تقویت نیازهای مالی توجه نماید و آموزش و پیشگیری از جرم کم‌هزینه‌تر و مقرون به صرفه‌تر و پایدارتر خواهند بود.

استفاده از تیم‌های جهادی علمی و داوطلبانه و در این خصوص الزامی است. لازم است فاصله حقوقدانان بر حکم، قضاوت و داوریان و متخصصین جرم‌شناسی در این فرایندن مشارکت نمایند.

نتیجه دیگر اینکه هر چند قوه قضائیه را مسئول پیشگیری اجتماعی از جرم و قبولی قانونی آن بدانیم ولیکن همکاری و هماهنگی سایر قوا اعم از مجریه و مقننه و سایر بخش‌ها برای نیل به این منظور و تسریع در دستیابی به اهداف لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

همچنین در این فرایند به این موضوع و اصل کلی پی خواهیم برد که پیشگیری اجتماعی قطعاً و مسلماً مفیدتر و بهتر از پیشگیری کیفری و هزینه‌های بعدی و ارتکاب جرم و تعقیب مجرم و تعیین مجازات است.

قوه قضائیه در این مسیر پرفراز و نشیب علاوه بر نیروی انسانی ماهر و آموزش دیده و متخصص باید آموزش و مشاوره حقوقی تخصصی را در سرلوح برنامه‌های پیشگیری اجتماعی از جرم قرار دهد و فارغ از بحث‌های آکادمیک و قضایی و بررسی ابعاد فرهنگی و اجتماعی موضوع قطعاً بایستی جامعه هدف را به سوی کودکان و نوجوانان و خانواده و مدرسه و مراکز پیش دانشگاهی سوق دهد و برنامه‌ریزی طولی‌المدت و منطبق بر اصول و چهارچوب‌های قانونی و بهره‌مندی از توان جرم‌شناسان و حقوقدانان و علماء و اساتید دانشگاه، وکلای دادگستری و قضات فرهیخته و سایر حقوقدانان امری اجتناب‌ناپذیر است.

پیشنهادات

- ۱- ایجاد رابطه شفاف قوه قضائیه با رسانه‌ها و گروه‌های مرجع، گروه‌های جهادی
- ۲- تاکید بر تحقق اصل حاکمیت قانون در کلیه روابط اجتماعی در همه سطوح
- ۳- توسعه فرهنگ قانون‌پذیری و قانون‌مداری در مدارس، دانشگاه‌ها و ...
- ۴- اصلاح سیاست‌های پیشگیری از جرم در همه زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی^۱.
- ۵- تحول بنیادین در قوه قضائیه در زمینه جذب نخبگان و جذب نیروهای جهادی و داوطلب
- ۶- ایجاد و ارتباط مستمر قوه قضائیه با گروه‌های جهادی و استفاده از ظرفیت آن‌ها
- ۷- عمومی کردن آموزش‌های حقوقی و قضایی در همه شهرها و بخش‌ها
- ۸- ترویج و توسعه فرهنگ استفاده از وکیل و مشاور حقوقی در کلیه قراردادهای و روابط
- ۹- توسعه و ترویج نهاد داوری مردمی و تکمیل آموزش‌های آن
- ۱۰- استفاده از ظرفیت رسانه‌ها و رادیو و تلویزیون جهت آموزش‌های حقوقی و قضایی
- ۱۱- ایجاد سایت آموزش‌های عمومی حقوقی از سوی قوه قضائیه
- ۱۲- آموزش آنلاین مسائل حقوقی و قضایی
- ۱۳- تغییر و تکمیل محتوی کتب درسی و دانشگاهی در رشته‌های حقوقی و سوق دادن به آموزش‌های عملی
- ۱۴- مخاطب‌شناسی به مثابه یک نیاز.
- ۱۵- آموزش‌ها مجریان قانون در همه زمینه‌ها با توجه به (قانون احترام به آزادی مشروع)
- ۱۶- توجه تنوع فرهنگی و قومیت‌ها در امر آموزش‌های تخصص عمومی و حقوقی
- ۱۷- برگزاری دوره‌های کوتاه و کاربردی حقوق برای علاقمندان
- ۱۸- ایجاد ستون یا بخش حقوقی مستمر در نشریات و
- ۱۹- تشویق و تقویت فرهنگ استفاده از وکیل و مشاورین حقوقی
- ۲۰- ورود مطالب حقوقی در کتب درسی مقاطع مختلف تحصیلی
- ۲۱- نام‌گذاری روز قانون در آن روز بتوان از مجالس و دادگاه‌های بازدید کرد.
- ۲۲- ایجاد حوزه‌های آموزش حقوق و حقوق بشر توسط قوه قضائیه
- ۲۳- ترویج فرهنگ تستی حل اختلاف توسط قوه قضائیه
- ۲۴- پرداخت و ایجاد یارانه آموزش‌های حقوقی

۱- راسخ، محمد، مطالعه تطبیقی آموزش عمومی حقوق، پژوهشگاه قوه قضائیه، ۱۳۹۵

- ۲۵- تمهید تسهیلات مالی برای آموزش‌های حقوقی و قضایی
- ۲۶- فرهنگ‌سازی برای مشارکت مالی نهادها و بنیادهای مالی خصوصی و امر آموزش حقوق و پیشگیری از جرم.
- ۲۷- فعال کردن نظارت‌های عمومی و همگانی بر عملکرد قضات و کلا
- ۲۸- آمارگیری منظم و مکرر
- ۲۹- گزارش‌دهی به مردم به منظور اطلاع‌رسانی و نظارت مردمی
- ۳۰- کسب نظر جامعه به صورت مستمر و برای جلب اعتماد مردم و اجرای درخواست‌های مردمی و فایده‌مند بودن سیاست‌گذاری پیشگیری اجتماعی

فهرست منابع

- ۱- توران، توسلی‌زاده، (۱۳۹۲). پیشگیری از جرائم اقتصادی. چاپ اول. تهران. انتشارات جنگل.
- ۲- بیات، بهرام و شراقی‌پور، جعفر و عبدی، نرگس. (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع محور. تهران. چاپ اداره تبلیغات نیروی انتظامی ج.ا.
- ۳- مهدوی، محمود. (۱۳۹۰). پیشگیری از جرم (پیشگیری رشد مدار). تهران. انتشارات سمت.
- ۴- خواجه نوری، نسترن. (۱۳۸۷). نقش رسانه در پیشگیری از جرم. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم سال سوم شماره ۶.
- ۵- محمدنسل، غلامرضا. (۱۳۸۷). نقش پلیس در پیشگیری از جرم، اولین همایش پیشگیری از وقوع جرم.
- ۶- معظمی، شهلا، جرم سازمان یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن، انتشارات دادگستری، ۱۳۸۴.
- ۷- گس ریمول، تحول سیاست پیشگیری از بزهکاری در فرانسه در پرتو تصویب‌نامه قانون ۱۷ ژوئیه ۲۰۰۲، ترجمه شهرام ابراهیمی، مجله حقوقی دادگستری شماره ۴۸.
- ۸- محمودی جانکی، فیروز. (۱۳۸۶). مفهوم آزادی نسبت آن با جرم‌انگاری، موسسه تحقیقات علوم جنایی و جزایی، شماره ۱.
- ۹- انصاری، ولی‌الله. (۱۳۹۱). کشف علمی جرائم، تهران، انتشارات سمت.
- ۱۰- نوبخت، یوسف. (۱۳۸۶). اندیشه‌های قضایی، قم، انتشارات حقوق اسلامی قم.
- ۱۱- عباسی، اصغر. (۱۳۹۵). حقوق کیفری اقتصادی پولشویی، تهران، نشر میزان.
- ۱۲- حاجی‌تبار، فیروز جایی، حسن. (۱۳۹۲). آیین دادرسی کیفری کاربردی، تهران، نشر میزان.
- ۱۳- ----- (۱۳۹۱). بزه‌شناسی افتراقی، تهران، انتشارات جنگل.
- ۱۴- نیازپور، امیرحسین. (۱۳۹۲). توافقی شدن آیین دادرسی کیفری، تهران، انتشارات میزان.

- ۱۵- الله‌وردی میگونی، فرهاد. (۱۳۹۳). حقوقی‌سازی یافته‌های جرم‌شناسانه در مجله تحقیقات حقوقی، بزهکاری به عادت از علت شناسایی تا پیش‌گیری - سال ۸۷، ترجمه دانشنامه پیشگیری از جرم و بزه‌دیده‌شناسی انتشارات میزان.
- ۱۶- فرجیها، محمد؛ الله‌وردی، فرهاد. (۱۳۹۳). رویکرد جرم‌شناسی فرهنگی به تغییر الگوی مصرف مواد مخدر در میان جوانان، آموزه‌های حقوق کیفری دوره جدید بهار و تابستان ۱۳۹۳ شماره ۷.
- ۱۷- ابراهیمی، شهرام. (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم در چالش بالورین حقوق بشر، رساله دکتری، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق.
- ۱۸- محمد نسل، غلامرضا. (۱۳۹۳). کلیات پیشگیری از جرم، تهران، چاپ میزان.
- ۱۹- هاشمی، سیدمحمد. (۱۳۸۶). حقوق اساسی جمهوری اسلامی، جلد ۲، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۲۰- راسخ، محمد. (۱۳۹۵). مطالعه تطبیقی آموزش عمومی حقوق، تهران، پژوهشگاه قوه قضائیه.
- 21- ACHILT (S.M)(1987). "LA VIE URBAIN ET LEDIVORCE A TEHRERAN", THESE, TOULOUSE.
- 22- AYAT (M)(1979), "L" HOMOSEXUALITE MASCULINE THESE, TOULOUSE-U-S-S.
- 23- CHAZAL (J)(1980), "ASPECTS NOUVEAUX DELADELINOUANCE BES MINEURS EN FRANCE".
- 24- DECREFF,(1957). "SOCIETEINTERNATIONALE DE CRIMINOLOGLE"
- 25- EMAMI (M),(1977). "LAJUSTISE CRIMINALITE DANS L IRAN ANTIQUE" THESE DAIX-MARSEILIE.
- 26- FERRI (E)(1905), LA SOCIOLOGIE CRIMINELIE" ALCAN, PARIS.
- 27- HEUYER (G)(1976), INTRODUCTION A LA PSYCHIATRIE INFANTTLE P-U-F.
- 28- LAGOCHÉ (1947), "LE PSYCHOLOGIE ET LE CRIMINEL" P-U-F TOME 11.
- 29- LEAUTE (J)(1972); "CRIMINOLOGIE ET SCIENCE PENITENTIAIRER" PARIS, P-U-F.
- 30- MAZLOUMAN (R); "LECRIMED" HONNEUR", REV. CRIM. POLI